

TA'LIMDA O'QUVCHILAR BILAN MUNOSABAT O'RNATISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Kayumova Nazira Abduraximovna

Toshkent imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan

1-son kasb-hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya: Muloqot har bir zamonaviy shaxs uchun muhim bo'lgan mahoratdir. Ushbu maqolada o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasidagi sodir bo'ladigan nizolar, konfliktli jarayonlarini keltirib chiqaruvchi holatlar va ularning oldini olish usullari haqida fikr yuritilgan. Ular bilan o'zaro muloqot qilish yo'llari har bir o'qituvchining pedagogik mahoratiga bog'liq bo'lishi takidlangan va ayrim tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: muloqot, texnologiya, fikr, maqsad, munosabat, tayyorgarlik, dars, konflikt, ta'lim, pedagog, tanqidiy fikrlash.

Yoshlarning ta'lim-tarbiyasi har bir ota-onaning, o'qituvchi, tarbiyachining Vatan oldidagi muqaddas burchidir. Olib borilayotgan islohatlarning vazifasi Respublikamizda o'sib kelayotgan yosh avlodning orzu-istaklariga monand ta'lim tarbiyaning ham nazariy, ham amaliy muammolarini milliy qadriyatlar asosida

to'g'ri hal etishga qaratilgan.

Biror kasbning haqiqiy ustasi bo'lish uchun kishida tabiiy qobiliyat, ma'lum jismoniy va ruhiy islohotlar, puxta tayyorgarlik, shaxsiy tayyorgarlik va ayrim shaxsiy sifatlar bo'lish kerak. Pedagogik maqsadga yo'naltirishda qanday

munosabatlarga e'tiborimizni qaratishimiz kerak? Pedagoglik kasbini tanlagan kishi avvalo sog'lom bo'lishi, so'zlarni to'g'ri va yaxshi talaffuz qila olishi, bosiq, asablari joyida bo'lishi, boshqalar bilan muomolada o'zini tuta olishi zarur. Shuningdek, bolalarni yoqtirishi ular bilan ishonchli ishlashga mayli bo'lishi, xushmuomilalik, keng fikrlay olishi, tashkilotchilik, o'ziga va boshqalarga nisbatan talabchanlik kabi shaxsiy sifatlar mavjudligi ham kishining pedagogik ishga yaroqliligini ko'rsatadi.

Pedagog o'z maqsadiga erishishi uchun munosabatga o'quvchilar bilan kirishi uchun quyidagi sifatlarga ega bo'lishi lozim. Bolalarni sevish va ular bilan ishlashga qiziqish, pedagogik ishni sevish, psixologik va pedagogik ziyraklik va

kuzatuvchanlik, tashkilotchilik qobiliyati, haqqoniy, dilkashlik, talabchanlik, qat'iylik va maqsadga intilish, vazminlik o'zini tuta olish. Pedagog pedagogik maqsadga yo'naltirilgan munosabat jarayonida o'quvchilarning xarakter xususiyatlariga ham alohida e'tiborini qarata olishi lozim.

O'qituvchi sifatida o'quvchilarning nutq qobiliyatini rivojlantirish uchun quyidagi usullarni bajarishingiz mumkin.

1. Suhbatlashish mahoratiga ega bo'lgan filmlarni tomosha qiling.

Suhbat - bu eng asosiy va zaruriy aloqa ko'nikmalaridan biridir. Bu odamlarga fikrlar va fikrlarni baham ko'rish va ularni navbat bilan qabul qilish imkoniyatini beradi. Bu yuzaki

ko'rinishga o'xshasa-da, samarali suhbatlar quyidagi elementlardan iborat bo'lgan " berish va olish" almashinuvini o'z ichiga oladi: tana tili, ko'z bilan aloqa qilish, umumashtirish, hikoya qilish, javob berish usullari. O'quvchilaringiz suhbatning asoslarini hayot bilan o'zaro aloqada bo'lgan filmlar yoki videolarni tomosha qilish orqali bilib olishlari mumkin. Videoni to'xtatib turing va savol bering. Shu orqali ularning nimani tushunib yoki tushunmaganini bilib olishingiz mumkin.

2. Texnologiyadan foydalaning. Audiokitoblardan tortib, ilovalargacha, siz o'quvchilar bilan aloqa qilish ko'nikmalarini yaxshilash uchun foydalanishingiz mumkin bo'lgan ko'plab texnologik manbalar mavjud. O'quvchilar audiokitoblar bilan birgalikda tinglovchilarni tinglashlari yoki o'qishlari mumkin, ular ma'ruzachining turli xil so'zlarni yoki iboralarni qanday talaffuz qilishlari va o'qishini eshitishlari mumkin.

3. Guruh taqdimotlari va topshiriqlarini taklif eting. Jamoa qurish mashqlari o'quvchilarga og'zaki va yozma muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu nafaqat o'quvchilarga kichik guruhlarda ishlash imkoniyatini beradi, shu bilan bir qator bosimni pasaytiradi, balki ularga o'z fikrlarini muhokama qilish, burilish va umumiy maqsad sari birgalikda ishlash imkoniyatini beradi.

4. Ochiq-oydin savol bering. Ular bir yoki ikki so'zdan iborat javobni talab qilar ekan, ochiq savollarni muhokama qilish, savolni idrok etish va javob berishning bir qancha usullari mavjudligini namoyish qilish juda muhimdir. Siz qisqa norasmiy suhbatlar uchun taymerni o'rnatishingiz va o'quvchilarni ochiq savollardan foydalanishga undashingiz mumkin.

5. Tanqidiy fikrlashga yordam beradigan vazifa va tadbirlardan foydalaning. O'quvchilar bilan aloqa qilish ko'nikmalarini rivojlantirishning yana bir usuli - tanqidiy fikrlash mashqlaridir. Bular og'zaki yoki yozma topshiriqlar orqali bajarilishi mumkin. Bu o'quvchilarga savollarga o'z so'zlari yordamida ijodiy javob berish imkoniyatini beradi.

6. Referativ o'rganish imkoniyatlarini taklif eting. O'quvchilarning tanlangan matnni yoki videotasvirga olingan guruh taqdimotini o'qiyotganlarini yozib olish ularning nutqidagi kuchli va zaif tomonlarini baholash uchun eng yaxshi usuldir. O'quvchilar kichik guruhlarda og'zaki chiqishlari haqida fikr yuritishlari mumkin. Keyin, har bir o'quvchidan konstruktiv tanqidga o'rganib qolish uchun boshqalarini tanqid qilishni so'rang.

7. O'qitiladigan onlarni toping. Qaysi yosh guruhida ishlashingizdan qat'iy nazar, sinfdagi har kuni sodir bo'ladigan voqealardan maksimal darajada foydalaning. Masalan, agar o'quvchi savolga murakkab tarzda javob bersa, siz ular aytganlarini takrorlashni so'rashingiz yoki sinfdan aniqlashtiradigan savollar berishlarini so'rashingiz mumkin.

Dars berish san'atini egallashda o'qituvchi ishon tirgan o'quv mashg'uloti guruh bilim berish vositasi bilan birga, mustaqil O'zbekistonning ravnaqi, ertangi kuniga bo'lgan ishonch, xalqimizning aql zakovati va mehnatining nimalarga qodirligi jamiyatning munosib fuqorosi va quruvchisi bo'lishi uchun nima qilish zarurligini ko'rsatuvchi ko'zgu bo'lib, xizmat qiladi. Yoshlarimiz dars jarayonida ijobiy munosabatlari o'zlarida shakllantirsinlar. O'quvchi yoki talabalar darsdan har jihatdan mamnun bo'lsinlar ularda darsga bo'lgan qiziqish uyg'onsin, tafakkuri rivojlansin, amaliy faoliyat, ijodiy qobiliyat, o'qish-o'rganish va mehnatga havas kuchaysin. Ular o'quv mashg'ulotidan keyin baholari

bilan emas, balki bilim va malakalari hosil qilinganliklarini, ma'naviy oziq olganlarini his qilsinlar.

Ta'limni mazmundor, qiziqarli va tushunarli bo'lishi ustoz bilan shogirdlar qalbini ruhini bir biriga mustahkam bog'laydi, ular o'rtasida samimiy xurmatni o'zaro ishonchni mustahkamlaydi. Buning uchun o'qituvchi avvalo, o'z fanini va uni o'qitish yo'l usullarini mukammal o'zlashtirib olishi, o'qituvchi murabbiyga xos madaniyatning yuqoriligi, o'z shogirdlariga xurmat va muhabbat, ular hayotiga qiziqish va ruhiy holatlarini bilish tushunishi, bosiqlik, xis tuyg'ularni boshqara olishlari, tashqi ko'rinishi, kiyinish madaniyatiga e'tibor berishlari, nutq madaniyatining yuqoriligi jamoat ishlariga faoliyatchi, ayniqsa omma o'rtasida ilmiy ma'rifat va ma'naviy madaniy ishlar targ'ibotchilari bo'lishlari lozim. Shundagina mamlakatimiz kelajagi bo'lgan yoshlarimiz o'z murabbiylari nomini zo'r ehtirom, chuqur minnatdorchilik bilan tilga oladilar. Buning uchun har bir o'qituvchi tegishli ma'lumot egasi, yuksak kasbiy tayyorgarligi va yuqori axloqiy fazilat egasi bo'lishlari darkor.

Jamiyatimiz keng qamrovli bo'lib u yerda turli xil xarakterdagi shaxslarni uchratishimiz mumkin. Shaxslararo konfliktlar albatta faoliyat turlarida namoyon bo'ladi. Masalan guruh misolida ko'ramiz. Tasavvur qiling bir guruhda iqtidorli talantli o'quvchilarimiz bor. Ular har bir mazmuni yaxshi o'zlashtirib mustaqil fikrlarini bildiradilar, fikr doiralari keng bo'lganligi sababli u o'quvchilar o'rtasida to'qnashuv, mojaro kelishmovchilik, konfliktlar yuzaga keladi. Har bir guruh a'zosi o'z fikrini to'g'riligini isbotlay oladilar, bunday holatlarda konfliktni boshqarish o'qituvchi tomonidan bartaraf etiladi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, pedagog-o'qituvchilar tomonidan dars jarayonida o'quvchilarga nisbatan muomala madaniyati va muloqot qoidalariga qat'iy amal qilish orqali ko'plab konfliktli holatlarni oldini olish mumkin. Buning uchun o'qituvchilar har bir o'quvchining xulq-atvorini yaxshi bilishi, oilaviy sharoitlari va ota-onalari bilan yaqindan tanish bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchidagi intizomsizlikning ko'pgina illatlari oilaga borib taqaladi. Shuning uchun ham o'quvchi tarbiyalanayotgan oilalarni o'rganish zarurati mavjudligini unutmash kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. J.G'.Yo'ldoshev, S.A.Usmonov. Pedagogik texnologiya asoslari. -T.: O'qituvchi. 2004.
2. J.G'.Yo'ldoshev. Ta'lim yangilanish yo'lida.-T.: O'qituvchi. 2000.
3. M.Axmedova. Pedagogik konfliktologiya.O'quv qo'llanma. T., 2017
4. B.Qodirov "Komil inson tarbiyasining pedagogik asoslari" T.1995
5. E.Yusupov. Yoshlarning ma'naviy kamoloti. T.: O'zbekiston, 1995.
6. N.S. Sayidahmedov, N.N.Indiaminov. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya.
- 7.O.Shoyxonova "Inson va uning ma'naviy dunyosi" 1993 y.
8. Safo Ochil "Mustaqillik ma'naviyati va tarbiya asoslari"
9. J. Q. Yo'doshov "Ta'lim istiqlol yo'lida" T. 1996